

Umjetnost i mit

Umjetnik i njegovo umjetničko djelo pokušava promijeniti, preobraziti trenutak u kojem djelo nastaje, posebice vrijeme koje će doći i izdići će se mrtvila. U promatračkom (pasivnom) odnosu sa nekim umjetničkim uratkom spekulativna tumačenja i intuitivna (instiktivna) slika svijeta mora biti poticaj za život. Ukoliko bi primjerice glazbu gledali kao razumski produkt, ona nas ne bi dovela do istine, već izlaskom iz realnosti ulazimo u tragičnost.

Razumsko doživljavanje svijeta je rjeđi oblik poimanja svijeta, na nivou razine odgovornosti. Intuitivni stil je bazičan, dio ljudske prirode. Kao primjer uzmimo pokretne slike (film). U vrijeme intenzivnog promatranja, postajemo «sami svoji režiseri» te se stvara nova slika o životu, dok se život sam, uz sve svoje (dugotrajne) minorne promjene ne doživljava u punini svih detalja. Upravo ovo apstrahiranje uz intenzivni emotivni doživljaj, koji je povezan sa nesvjesnim, dovodi do toga da je doživljaj umjetničkog djela metafora iz-življenog i skrivenog u nama. Tajna umjetnosti je tajna života – odnosno kako smo sam život skrili od nas samih. Univerzalnost umjetnosti je u tome što su bazična ljudska većinom slična, a «velika» umjetnička djela su sastavni dio «velikog mita» - nesvjesnog prenošenja kulture i estetskih kriterija koji su jedinstveni za ljude jednog kulturnog kruga. Jedinstvenost se može očitovati u emotivnom doživljaju – bila ono pozitivno ili negativno. Upravo osporavanje «estetike» značajan je čimbenik kreativnosti – traganja za novom reinterpretacijom života i «kolektivnog mita». Novi mit nije antagonizirajući – već evoluirajući, budući da su umjetnička sredstva izražavanja bazično uvijek u evolutivnom procesu, a umjetnost na neki način mora biti i šokantna – budući da na taj način biva zapažena. Šokantnost može biti i u konstanti – primjerice popularna glazba stara 100 – 200 godina nije moderna, svi ju «poznaju» na nivou prepoznavanja, no ona se rasprostire u novom kontekstu, koji je nužno šokantan u svojoj bezvremenosti. Test vremena značajan je stoga na nivou ukorjenjivanja mita kroz estetiku.

Bit djelovanja same umjetnosti leži u njenoj zabludi, tragičnosti, dubini i nevidljivosti njenog programskog zadatka, otvorenosti u savršenstvu forme i sadržaja .

Umjetničko djelo u sebi nosi mogućnost isčitavanja onog nevidljivoga i onog neizrecivog. U realnom život i sam umjetnik i konzument su vidljivi i svakidašnji, u promatranju umjetničkoga dijela ulazimo u nevidljivu sferu u poniranju, zajedno sa samim autorom, traženja smisla, ljepote, tragičnosti konačnosti i beskonačnosti. Beskonačnost koja u sebi

podrazumijeva stvaranje u kontekstu promatranja (konzumiranja) umjetnosti.

Novi nivo umjetničkog djela vidimo u reproduktivnoj umjetnosti (glazbi) ali isto tako i u slikarstvu. Reprodiktivni umjetnik ponavlja djelo, u ritmu beskonačnih ponavljanja segmenta, ili kad se radi o većem broju ljudi, u procesu sinkronizacije. Kroz repetitivni proces svaka partikularna fraza (glazbena) ili potez (kistom) čine formu, ali ne i bit djela. Promatrač u pasivnom procesu nije u biti, već u formi – i prvo što prepoznaje je virtuoznost (majstorstvo). To je spona sa poznatim, već viđenim, te je kognitivni proces na nivou uspoređivanja sa onim već viđenim, već iskušanim i doživljenim.

Reproduktivni umjetnik (glumac) nakon postizanja «tehničke korektnosti» ulazi u vlastitu interpretaciju (subjektivitet) u kojem se identificira sa likom (glazbom, potezom). Virtuoznost nastupa tek nakon postignuća paradigme «uranjanja» odnosno identifikacije. Tehnička perfekcija u oku promatrača doživljava se na nivou «zanatske savršenosti» te može izazvati divljenje – no tek vrlo intenzivni i istinski, emotivni angažman na nivou virtuoznosti budi ahreotipske emocije i proživljavanje našeg života na novi način.

Umjetnost kao «plitka» zabava bazirana je na nižem nivou «niskih strasti». Strah, požuda i drugi «adrenalinski» poticaji tek su «pucanj» u predstavi koji probudi publiku. «Umjetnost» u kojoj su arheotipovi «krv i sperma» često su stoga na nivou kiča, a u svojoj najvulgarnijoj formi – gdje je umjetnost tek manji ukras – tek oblik emotivne pornografije. Ovaj «doživljaj» na nivou predstave ili pokretnih slika ne ostavlja dublji dojam – nema bezvremenost, već tek šokiranje u trenutku nastanka. S druge strane, neprolaznost kao viša forma može na nivou reprodukcije biti vrlo sličan – ali upravo uživljavanje u bit samog kreatora događaja, reproduktivnog umjetnika ili autora, stvara aureolu mita.

Ogoljivanje do srži, zaokruženost cjeline poslije prvog pregledavanja i slušanja budi potrebu za ponovnim proživljavanjima pojedinih fraza – koji su u promatračevom mitu sintagma pojedinih životnih faza.

i

ⁱ Davor Moravek. Eseji. Umjetnost i mit. Moravek.net 2006
<http://www.moravek.net>